

# طرح درس حقوق مالی کارشناسی ارشد حقوق عمومی

نسخه ۴.۱.۰

محمد منصوری بروجنی - دانشگاه اصفهان. آبان ۱۴۰۴

[m.mansouri.b@ui.ac.ir](mailto:m.mansouri.b@ui.ac.ir)

[mansoori66@gmail.com](mailto:mansoori66@gmail.com)

## هدف

درک نظریه اقتصادی پشتیبان حقوق عمومی

## مقدمه

بر اساس سرفصل‌های مصوب برنامه درسی حقوق در دهه ۱۳۷۰ منظور از درس حقوق مالی، حقوق مالیاتی بوده است. بر خلاف تصویری که طراحان این برنامه درسی داشته اند، حقوق مالیاتی، استعدادی در حد یک درس دو واحدی کارشناسی ارشد را ندارد. قلت تألیفات مختص به این واحد درسی، آن هم در سطحی نازل؛ یا آمیخته شدن مباحث این قبیل کتب با مباحث محاسبات عمومی طی سی سال گذشته، گواهی بر اشتباه راهبردی در تعریف این واحد در دوره کارشناسی ارشد بوده است. توقعی که برنامه‌ریزان دوره از حقوق مالی داشته اند، پیش‌تر در دروس حقوق اداری دوره کارشناسی برآورده شده است. در حیطه مباحث در مد نظر طراحان، حقوق مالیاتی خصلت متفاوتی با حقوق اداری ندارد. به همین جهت، به جای توجه به مسیر طراحی شده توسط نویسندگان سرفصل، بهتر است توجه خود را معطوف به هدف ایشان که همانا شناخت مالیات به عنوان یکی از مهم‌ترین جنبه‌های اقتصاد بخش عمومی و به طور کلی حکمرانی بوده است، بنماییم.

نگارنده با در نظر گرفتن همین هدف، اعتقاد دارد که این درس دوره کارشناسی ارشد باید منجر به شناخت عمیق‌تر مباحث مالیه عمومی شود. به همین جهت از سال ۱۴۰۰ تا ۱۴۰۲، طی سه دوره تدریس حقوق مالی دوره کارشناسی ارشد حقوق عمومی در دانشگاه اصفهان، کوشیده بودم طرح این درس تکمله‌ای بر برخی مباحث مالیه عمومی باشد. آن طرح درس [در آخرین نسخه خود](#) شامل دو جلسه رفع اشکال درس مالیه عمومی؛ دو جلسه آشنایی با نهادگرایی الینور استروم؛ سه جلسه مطالعه پیرامون اجرای مالیات؛ دو جلسه آشنایی با بحران تأمین اجتماعی در ایران؛ سه جلسه آشنایی با تحلیل اقتصادی حقوق عمومی (انتخاب عمومی)؛ و دو جلسه ارائه کارهای کلاسی دانشجویان بود. بازخوردی که از میزان آموزش دانشجویان در این سه دوره گرفتم، چندان مطلوب نبود. کارهای کلاسی دانشجویان در هیچ دوره‌ای حتی به سطح نسبتاً رضایت‌بخش نرسیدند. اگرچه در ابتدا فکر می‌کردم مسئله به علت دشواری‌های ترم اولی بودن و ناآشنایی دانشجویان با فضای پژوهشی دوره کارشناسی ارشد است، اما به تدریج و با تکمیل دوره‌های تحصیلی و سنجیدن دانشجویان در سایر دروس، ملفت این نکته شدم که دانشجویان به طور کلی با درسی که تحت عنوان حقوق مالی ارائه می‌دهم، ارتباط کافی را برقرار نمی‌کنند.

آنچه در طراحی قبلی در نظر داشتیم این بود که درس حقوق مالی دوره کارشناسی ارشد، اندکی از سطح مباحث مالی عمومی دوره کارشناسی فراتر برود. در واقع به جز مبحث تأمین اجتماعی، کلیه مباحث دیگری که در طرح سابق وجود داشتند، به نحوی مقدماتی‌تر در درس مالی عمومی آموزش داده شده بودند. غرض این بود که اگر دانشجویان مباحث درستی را در درس مالی عمومی دوره کارشناسی خود نگذرانده اند، یا آن را بدون یادگیری کافی گذرانده اند، فرصتی برای تعمق مجدد در آن مباحث داشته باشند. اما پس از سه سال تجربه به این نتیجه رسیدم که با توقف در سطح مباحث مالی عمومی، نمی‌توان توقع داشت که دانشجویان، تعمق بیشتری در آن درس کنند. مسئله یادگیری مالی عمومی باید در دوره کارشناسی یا از طریق مطالعه مجدد آن درس حل شود، درس دوره کارشناسی ارشد نیز باید سطح خود را حفظ کند و شاید از خلال یادگیری مباحث پیشرفته سطح کارشناسی ارشد، فرصتی برای مرور مجدد مباحث پایه‌ای مالی عمومی پیش آید یا دانشجویان ملتفت ضرورت یادگیری پایه شوند.

## محتوای درسی و روش تدریس

منابع معرفی شده برای هر جلسه مورد پیش‌خوانی دانشجویان قرار می‌گیرد. سپس در جلسه کلاس به رفع اشکال و گفت‌وگو پیرامون آن‌ها پرداخته می‌شود.

## مشخصات منبع

۱. منکیو، گریگوری؛ مبانی علم اقتصاد؛ ترجمه حمیدرضا ارباب؛ نشر نی. (مطالعه اصلی انگلیسی بلااشکال است).
۲. بار؛ نیکولاس؛ نظریه اقتصادی دولت؛ ترجمه علی سرزعیم و مریم حاجی قربانی؛ نشر کرگدن. (مطالعه اصلی انگلیسی بلااشکال است).

3. Cooter, Robert, and Michael Gilbert. *Public Law and Economics*. Oxford University Press.

## برنامه جلسات

- جلسه ۱. مطالعه: منکیو، گریگوری؛ مبانی علم اقتصاد؛ ترجمه حمیدرضا ارباب؛ نشر نی؛ فصل ۱؛ فصل ۳؛ فصل ۴؛ فصل ۶؛ فصل ۷؛ فصل ۸؛ فصل ۹؛
- جلسه ۲. مطالعه: منکیو؛ همان؛ فصل ۱۰؛ فصل ۱۱؛ فصل ۱۳؛ فصل ۱۴
- جلسه ۳. مطالعه: منکیو؛ همان؛ فصل ۱۶؛ فصل ۱۷؛ فصل ۱۹؛ فصل ۲۰؛ فصل ۲۱؛ فصل ۲۳.
- جلسه ۴. آزمون از مطالعه جلسات اول تا سوم. ۷ نمره. مرور مجدد اشکالات.
- جلسه ۵. مطالعه: بار؛ نیکولاس؛ نظریه اقتصادی دولت؛ ترجمه علی سرزعیم و مریم حاجی قربانی؛ نشر کرگدن؛ فصل ۱؛ فصل ۲.
- جلسه ۶. مطالعه: همان؛ فصل ۳؛ فصل ۴

- جلسه ۷. مطالعه: همان؛ فصل ۵؛ فصل ۶
- جلسه ۸. مطالعه: همان؛ فصل ۷؛ فصل ۸
- جلسه ۹. مطالعه: همان؛ فصل ۹؛ فصل ۱۰
- جلسه ۱۰. مطالعه: همان؛ فصل ۱۱؛ فصل ۱۲
- جلسه ۱۱. مطالعه: همان؛ فصل ۱۳؛ آزمون از مطالعه جلسات پنجم تا یازدهم. (۱۰ نمره). مرور اشکالات
- جلسه ۱۲. مطالعه: Cooter, Robert, and Michael Gilbert. *Public Law and Economics*. Oxford University Press, 2022. Chapter 1.
- جلسه ۱۳. مطالعه: همان؛ Chapter 2.
- جلسه ۱۴. مطالعه: همان؛ Chapter 3.
- جلسه ۱۵. مطالعه: همان؛ Chapter 4.

## ارزشیابی

- دو آزمون میان ترم از منابع اول و دوم مجموعاً به ارزش ۱۷ نمره.
- آزمون پایان ترم از تمرینات سومین منبع مطالعه و به ارزش ۵ نمره.
- حضور منظم در جلسات درس (به ازای هر غیبت کسر نیم نمره)